

asociace pro mezinárodní otázky
association for international affairs

www.amo.cz

AGENDA PRO ČESKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU 2007

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) je nevládní organizace, think-tank, založený za účelem vzdělávání a výzkumu v oblasti mezinárodních vztahů a české i evropské zahraniční a bezpečnostní politiky. Svou činností, jejíž počátky sahají do roku 1995, se Asociace postupně zařadila mezi přední nevládní subjekty v České republice ve svém oboru.

Výzkumné centrum AMO poskytuje nezávislé odborné analýzy, vytváří prostor pro odbornou i veřejnou diskusi o problémech mezinárodní politiky a navrhuje jejich možná řešení.

www.amo.cz

friedrich-naumann-stiftung
association for international affairs

Friedrich-Naumann-Stiftung je německá nadace pro liberální politiku, jejíž hlavní aktivitou je šíření liberálních myšlenek a postojů pomocí vzdělávacích aktivit (seminářů, konferencí, workshopů atd.). V České republice působí od roku 1991.

www.fnst.de

Die Stiftung für liberale Politik

Friedrich Naumann
Stiftung

AGENDA

PRO ČESKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU 2007

VÁCLAV NEKVAPIL
ANTONÍN BERDYCH
LUBOŠ VESELÝ
(eds.)

asociace pro mezinárodní otázky
association for international affairs

Agenda pro českou zahraniční politiku 2007

Editoři: Václav Nekvapil, Antonín Berdych a Luboš Veselý

Autoři – analytici a spolupracovníci Výzkumného centra AMO (Antonín Berdych, Cyril Bumbálek, Jakub Eberle, Eduard Hulicius, Ivana Jemelková, Martin Ježek, Jakub Klepal, Lenka Kovačovská, Jan Marian, Václav Nekvapil, Ondřej Picka, Václav Prášil, Pavel Přikryl, Martin Shabu, Karel Svoboda, Jana Šebošíková, Michal Thim a Luboš Veselý).

Jazyková korektura: Hana Valentová

Grafická úprava: Tomáš Barčík – design studio

Tisk: BCS, s. r. o.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

Žitná 27, 110 00 Praha 1

tel./fax: +420 224 813 460

info@amo.cz, www.amo.cz

Die Stiftung für liberale Politik

Friedrich Naumann
Stiftung

© AMO 2007

ISBN 978-80-903468-9-5

*Publikace vychází s podporou
Friedrich-Naumann-Stiftung*

OBSAH

Předmluva	7
Zahraniční politika ve vládních a volebních programech	9
Vláda Jiřího Paroubka	10
Volby 2006	11
Vláda Mirka Topolánka	13
Závěr	15
Ohlédnutí za českou zahraniční politikou v roce 2006	16
Česká republika v Evropské unii	16
Transatlantické vztahy	20
Středoevropská spolupráce	21
Východní Evropa a Kavkaz	22
Balkán	23
Blízký východ	24
Bezpečnostní a obranná politika	25
Azylová a migrační politika	27
Lidská práva	28
Ekonomická diplomacie	29
Rozvojová a transformační spolupráce	30
Další otázky	31

Doporučení pro českou zahraniční politiku v roce 2007	33
Česká republika v Evropské unii	33
Transatlantické vztahy	37
Středoevropská spolupráce	38
Východní Evropa a Kavkaz	38
Balkán	40
Blízký východ	41
Bezpečnostní a obranná politika	43
Azylová a migrační politika	44
Lidská práva	46
Ekonomická diplomacie	48
Rozvojová a transformační spolupráce	49
Další otázky	50

PŘEDMLUVA

VÁCLAV NEKVAPIL

Úlohou nezávislého zahraničněpolitického think-tanku, jakým je Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), je kritickým okem sledovat zahraniční politiku a kvalifikovaně ji reflektovat ve svých veřejných i neveřejných výstupech. Tato permanentní odborná reflexe není totéž co medializace sporných kroků vlády, ani nemá nahrazovat kontrolu vlády opozicí a nejde ani o čistě akademickou debatu. Cílem think-tanku je analýza politiky a prakticky orientované poradenství, v případě AMO určené pro odbornou i širokou veřejnost. Při analýzách jsme nebyli vázáni žádným zadáním ani ideologickým rámcem, vycházeli jsme výhradně z vlastních názorů a tímto způsobem je potřeba předkládaný text chápat.

Tato publikace navazuje na loni vydanou knihu „Česká zahraniční politika a volby 2006“, která byla velmi kladně přijata. Analytici AMO v ní podle předem daných kritérií srovnali a zhodnotili zahraničněpolitické části volebních programů hlavních kandidujících politických stran. Na základě této analýzy jsme došli k závěru, že zahraniční politika je – i přes svůj determinující význam – v těchto programech výrazně podceňena, až marginalizována. Proto jsme pro druhou část zmíněné publikace sestavili soubor doporučení, kterými by se podle konsenzuálního názoru osmnácti analytiků a spolupracovníků AMO měla česká zahraniční politika inspirovat. Tyto nevydáváme za jediný správný názor, nedisponujeme ani politickou silou ani legitimitou k tomu, abychom je měli možnost prosazovat – jejich smyslem je podnítit politickou, veřejnou i odbornou debatu o cílech a prostředcích naší zahraniční politiky.

Se stejnými úmysly vznikala i tato publikace. Chtěli bychom jí založit tradici každoročního ohlédnutí se za působením České republiky v mezinárodních vztazích a nastíněním agendy, kterou má ČR před sebou v roce nadcházejícím. V **první části** se autoři zaměřují na kritické zhodnocení působení České republiky na mezinárodním poli v roce 2006 s ohledem na to, jakým výzvám čelila a jak na ně reagovala. **Druhá část** se skládá z konkrétních doporučení zaměřených na agendu české zahraniční politiky pro rok 2007.

Stejně jako vloni, i nyní jsme vycházeli z pevně stanoveného souboru regionálních, resp. tematických okruhů, které umožňují snadnou srovnatelnost cílů a výsledků. Pochopitelně nemůžeme obsáhnout zcela vyčerpávajícím způsobem kompletní agendu české diplomacie; soustředili jsme se spíše na ty body, které jsme považovali za podstatné, zásadní či opomíjené. Autoři se snaží vymezit prostor pro aktivní roli České republiky a zhodnotit možnosti použití dostupných nástrojů české diplomacie.

Evropská unie je dnes nejvýznamnějším prostorem pro aktivní roli české zahraniční politiky. Proto se zde chceme zaměřit především na to, jak Česká republika tento prostor využívá pro realizaci svých politických, ekonomických a jiných zájmů. Necháme tedy stranou ty evropské otázky, které neměly přímý ani relevantní dopad na Českou republiku. V politice vůči třetím zemím je třeba, aby ČR dobře zvažovala, zda je vhodnější použít výhradně vlastní diplomacii či zda by se měla spíše snažit ovlivnit politiku EU vůči těmto zemím v pro ni žádoucím směru, respektive jakým způsobem může oba přístupy efektivně kombinovat.

Kapitoly jsou řazeny jednak podle geografických celků – a to z hlediska reálné kapacity ČR rozvíjet vůči nim samostatnou politiku, a dále pak dle jednotlivých tematických oblastí jdoucimi napříč těmito regiony. První, rekapitulační část publikace dodržuje tam, kde je to možné, chronologické pořadí. Doporučení jsou naproti tomu řazena s ohledem na jejich závažnost od prioritních úkolů po ty méně podstatné.

ZAHRANIČNÍ POLITIKA VE VLÁDNÍCH A VOLEBNÍCH PROGRAMECH

VÁCLAV NEKVAPIL

Rok 2006 byl pro Českou republiku rokem značné politické nestability, která se nemohla nepromítnout také do jejího vystupování jakožto subjektu mezinárodních vztahů. V úřadu premiéra i ve funkci ministra zahraničních věcí se vystřídali dva politici.

Ve dnech 2. a 3. června se konaly volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, 20. a 21. října proběhly volby do zastupitelstev obcí a 1. kolo voleb do Senátu, druhé kolo proběhlo 27. a 28. října. Výsledky voleb do dolní parlamentní komory stály u kořene vleklých politických jednání, která nebyla do konce roku 2006 uzavřena. Vzhledem k tomu, že v první polovině roku nebývale eskalovala volební kampaň a v druhé polovině nebyla ustavena vláda s důvěrou Poslanecké sněmovny, byly jakékoliv debaty o zahraničněpolitických tématech většinou marginalizovány.

VLÁDA JIŘÍHO PAROUBKA

Vláda premiéra Jiřího Paroubka svou funkci vykonávala až do 4. září 2006 (v demisi od 16. srpna 2006), tedy ještě tři měsíce po parlamentních volbách. Ministrem zahraničních věcí byl v této vládě Cyril Svoboda (KDU-ČSL) a ministrem obrany Karel Kühnl (US-DEU). Jednalo se o třetí vládu téže koalice složené z ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU během řádného volebního období po parlamentních volbách v roce 2002.

Vláda Jiřího Paroubka navázala v zahraničněpolitické agendě na předchozí „proevropské“ vlády Vladimíra Špidly a Stanislava Grosse. V preambuli vládního prohlášení z května 2006 například hovoří o tom, že „bude usilovat o prohlubování **evropské integrace**“ a že její prioritou bude přijetí Smlouvy o Ústavě pro Evropu nejlépe pomocí referenda konaného společně s parlamentními volbami v roce 2006. Prohlášení hovoří i o případném schválení parlamentní cestou, pokud by se nepodařilo prosadit referendum. Ani jedna cesta nakonec neuspěla – vláda od svých plánů později ustoupila s poukazem na negativní výsledek francouzského a nizozemského referenda. Jednou z hlavních priorit bylo také čerpání prostředků ze strukturálních a kohezních fondů EU a naplňování Lisabonské strategie.

Prohlášení se hlásilo také k **transatlantické spolupráci** „založené na základě rovnoprávnosti“, dále k „důslednému uplatňování zásad Společné zemědělské politiky Evropské unie“ jako prostředku zlepšování podmínek pro kvalitní život na venkově. Vláda také chtěla podporovat další rozšíření EU zejména o země západního **Balkánu** a rozvoj Evropské politiky sousedství jako „instrumentu pro zajištění bezpečnosti a hospodářské prosperity v Evropě“. Prohlášení zmiňuje také význam **visegrádské spolupráce**, vztahy s Německem „vycházející z Česko-německé deklarace z roku 1997 a z usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR z 24. dubna 2002 [proti zpochybňování tzv. Benešových dekretů]“.

Vláda se hlásila také podpoře „úsilí o mírové řešení **izraelsko-palestinského konfliktu**“, k podílu ČR „na obnově míru a nastolení demokracie a prosperity v Iráku a v Afghánistánu“ a k podpoře reformy Rady bezpečnosti OSN. K **ekonomické diplomacii** prohlášení uvádí následující závazek: „péče o rozvoj vnějších ekonomických vztahů bude patřit mezi prioritní úkoly českých zastupitelských úřadů“.

VOLBY 2006

Části týkající se zahraniční politiky nebyly v žádném z programů českých politických stran kandidujících v parlamentních volbách v roce 2006 těmi nejdůležitějšími. Pokud se politické strany zahraniční politice a mezinárodním vztahům věnovaly, zaměřily se především na problematiku Evropské unie a na vztah vůči Spojeným státům americkým a NATO.

Z hlediska akcentovaných témat panovaly mezi hlavními politickými stranami značné rozdíly. Žádná z nich se systematicky nevěnovala problematice východní Evropy ani Blízkého východu, což je z hlediska dlouhodobých bezpečnostních zájmů České republiky krátkozraké. Ani tématem porušování lidských práv se strany příliš nezabývaly, přestože se jím česká diplomacie ve světě velmi výrazně profiluje.

ČSSD a **ODS** sice ve svých programech pokryly téměř celou šíři námi sledovaných témat, jedná se však spíše o deklarování principů než o navrhování konkrétních programových cílů zahraniční politiky. **KSČM** se v zahraničněpolitickém volebním programu soustředila především na kritiku české zahraniční politiky a na vyjadřování nesouhlasu s principy současného uspořádání mezinárodních vztahů. **KDU-ČSL** předložila relativně propracovaný zahraničněpolitický program, ve kterém nalezneme mnoho konkrétních návrhů k aktuálním problémům české zahraniční politiky. **SZ** přinesla do české politiky nemálo nových, mnohdy kontroverzních myšlenek, avšak kapitola o zahraniční politice v jejím programu byla spíše vyjádřením hodnotových východisek než návrhem konkrétních postupů.

Strany se v otázkách týkajících se **Evropské unie** zaměřovaly především na přijatelnou míru evropské integrace a na oblast zahraniční a bezpečnostní politiky. V programech se také odrážela vůle hledat budoucí podobu EU, avšak žádná z analyzovaných stran se výslovně nehlásí k evropskému federalismu. O českém předsednictví v Radě EU se zmiňovaly pouze ČSSD a KDU-ČSL. Všechny strany chtěly usilovat o zrušení přechodných opatření na pohyb pracovních sil v rámci Unie.

Politické strany velmi výrazně akcentovaly dilema mezi pevnou **transatlantickou vazbou** a Společnou zahraniční a bezpečnostní politikou Evropské unie. Lišily se

však v tom, na kterou stranu atlantického prostoru kladou důraz – spojenectví s USA bylo prioritou zejména pro ODS, SZ naopak zdůrazňovala evropský pilíř bezpečnosti České republiky.

Středoevropská spolupráce nehrála v žádném z analyzovaných programů významnou roli. Zmiňovaly se o ní pouze ČSSD, KSČM a SZ. Jediná ČSSD se přímo přihlásila k pokračování visegrádské spolupráce. Ostatní strany kladly důraz na bilaterální vztahy se sousedními zeměmi – zvláště se Slovenskem. Ve vztahu k Německu a Rakousku zdůrazňovala SZ význam vzdělání a příhraniční spolupráce pro vzájemné porozumění, komunisté naopak brojili proti údajnému vměšování se sudetoněmeckých organizací do české politiky.

Balkánskému regionu nevěnovaly české politické strany téměř žádnou pozornost. Lze jej však implicitně zahrnout jednak pod další rozšiřování EU a jednak do oblasti eliminace bezpečnostních rizik. Regionem **východní Evropy** a Ruska se české politické strany ve svých programech nezabývaly. Pouze ČSSD v programu zdůraznila význam ekonomické spolupráce s Ruskem a východní dimenzi Evropské politiky sousedství. Rovněž **Blízký východ** české politické strany příliš nezajímal. ODS požadovala koordinaci postojů států Evropské unie vůči tomuto regionu.

Otázky **bezpečnostní a obranné politiky** spojovaly strany ve svých programech nejčastěji s problematikou transatlantických vztahů, respektive Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Relativně málo místa zabírala ve volebních programech problematika terorismu. **Azylová a migrační politika** byla stranami chápána především jako vnitropolitické, nikoli zahraničněpolitické téma. Chtěly se proto soustředit více na boj s ilegálním zaměstnáváním cizinců a jejich kriminalitou než na koncepci imigrační politiku.

Lidská práva byla v programech tématem, které strany zmiňovaly jen na velmi obecné rovině. Omezovaly se na deklarace o nutnosti podpory lidských a občanských práv ve světě. **Ekonomická diplomacie** v programech politických stran znamenala hlavně úsilí o liberalizaci evropské a světové ekonomiky a podporu českého exportu. ODS a KDU-ČSL hovořily o nutnosti zlepšit obraz ČR v zahraničí pomocí komunikační kampaně. **Rozvojovou spolupráci** chápe většina stran jako nástroj boje proti chudobě. ČSSD přisuzuje v této otázce důležitou roli OSN. SZ navrhuje zřízení agentury pro vedení a koordinaci české zahraniční rozvojové spolupráce. Rovněž ODS hovoří o nutnosti sjednocení

mechanismů na poskytování rozvojové pomoci. Přesah do **globálních témat** lze sledovat jen ve zmínkách o významu Organizace spojených národů (SZ, KSČM) a boji proti světové chudobě (ČSSD).

Výsledky parlamentních voleb (2. – 3. 6. 2006):

	výsledek (v %)	získané mandáty:
Občanská demokratická strana (ODS)	35.38	81
Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)	32.32	74
Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)	12.81	26
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová (KDU-ČSL)	7.22	13
Strana zelených (SZ)	6.29	6

Pramen: ČSÚ (www.volby.cz)

VLÁDA MIRKA TOPOLÁNKA

Jednání o koaličním programu (a tedy i o programovém prohlášení vlády) jsou – odmyslíme-li si personální otázky – v jádru hledáním kompromisu mezi politickými stranami úspěšnými ve volbách. Váha zúčastněných stran vychází z jejich politické síly dané výsledkem voleb násobené jejich koaličním potenciálem.

Mezi strany zastoupené v Poslanecké sněmovně po volbách nově přibyla Strana zelených a do sněmovny naopak nebyla znovuzvolená do té doby vládní Unie svobody – Demokratická unie. První dojednaný potenciální koaliční program podepsala 26. června 2006 tzv. trojkoalice složená z ODS, KDU-ČSL a SZ. Poté, co postupně zkrachovala jednání mezi ODS a ČSSD o toleranci trojkoaliční vlády, dále mezi ČSSD a KDU-ČSL, která stála Miroslava Kalouska křeslo předsedy strany, a pak opět mezi ODS a ČSSD o velké koalici či o toleranci menšinové vlády, jmenoval prezident Václav Klaus 4. září vládu Mirka Topolánka složenou ze členů ODS

a z nestraníků. Post ministra zahraničí v ní obsadil nestraník (od 12. prosince 2006 člen ODS) Alexandr Vondra, ministrem obrany se stal také nestraník Jiří Šedivý.

Programové prohlášení, s nímž předstoupila Topolánkova vláda 3. října se žádostí o vyslovení důvěry před Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, vycházelo ve většině bodů z uzavřené tzv. trojkoaliční smlouvy. ODS tak chtěla získat alespoň hlasy svých někdejších koaličních partnerů z KDU-ČSL a SZ, nezískala-li ani jeden hlas z klubu ČSSD či KSČM. (Pro vyslovení důvěry nakonec hlasovalo jen 96 z přítomných 195 poslanců – jednacím sál opustili tři poslanci KDU-ČSL a předseda vlády M. Topolánek, který tak „vypároval“ nemocnou poslankyni ČSSD L. Mazuchovou.) Vzhledem k tomu, že do konce roku nebyla prezidentem republiky jmenována vláda nová, zůstala v úřadu – byť v demisi – tato vláda až do 9. ledna 2007. Pro posouzení jejich programových principů tak nemáme k dispozici jiný materiál než sněmovnou de facto odmítnuté programové prohlášení (Ústava ČR ovšem pojem „programové prohlášení“ nezná, poslanci vyjadřují důvěru vládě samotné, nikoli jejímu programu).

Zahraničněpolitický program hrál v tomto prohlášení významnou úlohu. Kapitola „Evropská unie, mezinárodní spolupráce a bezpečnost“, která tvořila první ze šesti částí prohlášení, začíná precizně formulovanou větou: „Vláda se zavazuje k hájení a prosazování zájmů České republiky, k aktivní, realistické a praktické zahraniční politice, respektující naši geografickou a geopolitickou realitu, projevu-jící však i dostatek tvořivosti a ofenzivního jednání, například při obhajobě lidských práv či při vytváření příležitostí pro české podnikatelské subjekty.“

Již v preambuli nalezneme závazky „pokračovat v procesu sbližování právního řádu České republiky s legislativou **Evropské unie**“ a profilovat se jakožto aktivní člen EU. Z evropských otázek je v programu patrný důraz na maximální využití prostředků z evropských fondů. Vláda se zavazuje prosazovat další rozšiřování EU, ukončení všech přechodných období, k tomu, že se „aktivně zúčastníme diskuse o budoucí institucionální podobě EU“ a k podpoře zásadní reformy Společné zemědělské politiky EU. Topolánkova vláda deklarovala vůli připravit se na české předsednictví v Radě EU v roce 2009.

Nepřehlédnutelný je ve vládním prohlášení důraz na **ekonomickou diplomacii** jakožto na jeden „ze základních pilířů české zahraniční politiky“. Prohlášení v této souvislosti hovoří o „sjednocení postupu v oblasti zahraničního obchodu“, o proexportní politice a o „sjednocení kompetence v oblasti marketingu a prezen-

tace České republiky, podpory exportu, investic a cestovního ruchu". Hovoří také o tom, že vláda „položí základy sjednoceného a efektivního systému organizace humanitární pomoci a **rozvojové spolupráce**". Vláda pokládá za „nezbytné udržení a další rozvíjení **transatlantické vazby** mezi EU a USA" a podporuje „výraznější převzetí zodpovědnosti evropských členů NATO za společnou **bezpečnost**". Prohlášení se věnuje také otázkám zabránění proliferační zbraní hromadného ničení, terorismu a zdůrazňuje aktivní politiku ČR k podpoře lidských práv a demokratizačních procesů všude ve světě.

ZÁVĚR

Navzdory vlastní nejistě budoucnosti vnesla první Topolánková vláda do zahraničněpolitické agendy nová témata, jakými jsou české předsednictví v Radě EU či otázky spojené s energetickou bezpečností. V době nestability posílil prezident republiky svůj neformální vliv na českou zahraniční politiku, a to zejména v otázkách spojených s českou pozicí vůči dalšímu vývoji evropské integrace.

Relativní politická nestabilita příliš neovlivnila vývoj české zahraniční politiky. Podařilo se udržet předvídatelnost a konzistenci české pozice na mezinárodní scéně a ani v oblasti priorit nedošlo k zásadním obrátům, což lze hodnotit pozitivně.

OHLÉDNUTÍ ZA ČESKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKOU V ROCE 2006

ČESKÁ REPUBLIKA V EVROPSKÉ UNII

Rok 2006 nepřinesl z hlediska evropské politiky žádné skutečně zásadní události. K důležitému vývoji však došlo v rámci již dávno započatých procesů. Byl dojednán vstup Bulharska a Rumunska do EU, Evropský parlament schválil sporné nařízení o chemikáliích (tzv. REACH), přijata byla též – byť v modifikované podobě – tzv. Bolkensteinova směrnice o službách. Pro ČR mělo velký význam potvrzení jejího vstupu do schengenského prostoru na konci roku 2007. Do českého veřejného života vstoupila debata o českém předsednictví v Radě EU.

- Vláda Jiřího Paroubka dokončila na jaře budování sítě Eurocenter ve všech krajích České republiky, čímž došlo k výraznému navýšení možností informovat veřejnost o evropských záležitostech. Tento potenciál však není aktivně a koncepčně využíván. Eurocentra by měla úzce spolupracovat s místními nevládními organizacemi a aktivněji působit na širokou veřejnost.
- Poslanecká sněmovna nepřijala 23. 5. 2006 Senátem vrácený zákon o ochraně před diskriminací (tzv. antidiskriminační zákon), který implementuje do právního řádu směrnici Rady EU č. 2000/43/ES, jak se k tomu ČR zavázala vstupem do Unie. Neschválení tohoto zákona vytváří vážnou mezeru v českém právním řádu a v budoucnu může znamenat penalizaci země Evropským soudním dvorem.
- Ve sporu o cla na dovoz obuvi z Číny a z Vietnamu se ČR postavila proti ochranným opatřením. Tento postoj je třeba uvítat. Přestože Čína nepochybně provozuje dumping, cla přijatá Evropskou unií problém neřeší – obuv je natolik levná, že ani původně navrhované dvacetiprocentní clo nepomůže. Cestou, jak české orgány mohou takto nekalému dovozu zabránit, je kontrola účetních dokladů (fakturovaná cena je často nižší než skutečná) a technických a hygienických standardů. Rovněž je pak na místě koordinovaný tlak Evropy na Čínu v otázkách spojených s dodržováním pracovního práva a v případě jeho neúspěchu např. stanovení dovozních numerických kvót.
- V době povolební politické krize reprezentoval Českou republiku na neformálním summitu EU ve finském Lahti (20. 10.) prezident republiky Václav Klaus. Vzhledem k tomu, že prezident nemá žádné přímé kompetence ve formování zahraniční politiky a zodpovědnost za realizaci závěrů summitu bude ležet na vládě, nelze než reprezentaci ČR na summitu hodnotit jako špatně realizovanou, a to především z hlediska kredibility ČR.
- I v dalších případech se bohužel ukázalo, že se kvůli dlouhodobé neschopnosti zformovat stabilní vládu stal pro evropské instituce i domácí a zahraniční širší veřejnost jediným čitelným partnerem prezident republiky.
- Premiér Topolánek zrušil krátce po svém nástupu do funkce Odbor pro informování o evropských záležitostech Úřadu vlády a jeho část převedl pod Ministerstvo pro místní rozvoj. Tento krok nelze hodnotit pozitivně jednak vzhledem k tomu, že agenda EU není výhradně agendou jednoho ministerstva, ale

zasahuje do všech oblastí státní správy, dále rovněž proto, že je objektivně potřebné vést koordinovanou informační politiku vůči veřejnosti.

- Česká republika bohužel dále oddálila svůj vstup do eurozóny. Státní rozpočet na rok 2007, připravený Paroubkovou a převzatý první Topolánkovou vládou, rezignoval na plnění maastrichtských kritérií a znamená odložení přijetí eura o několik let. Ačkoli je datum přijetí eura otázkou jen rozhodnutí ČR, nelze tento vývoj hodnotit pozitivně – vysoký rozpočtový deficit v době stabilního hospodářského růstu ohrožuje a ztěžuje budoucí schopnost země maastrichtským kritériím dostát.
- Česká republika v roce 2006 aktivně usilovala o umístění sídla agentury zajišťující provoz evropského programu družicové navigace Galileo. Výsledek nebyl do konce roku znám. Na jednu stranu je správné, že ČR prosazuje umístění některých unijních institucí na své území, na druhou stranu sama existence desítek agentur placených ze společného rozpočtu je značně problematická. Jako alternativu k tomuto trendu by ČR měla spíše prosazovat podporu zřizování sítí národních institucí koordinovaných z Bruselu.
- Do politické debaty poprvé výrazně vstoupilo téma českého předsednictví v Radě EU. První Topolánkova vláda vybrala Zdeňka Hrubého, který měl nastoupit 1. 1. 2007 do funkce vládního tajemníka pro koordinaci českého předsednictví. Jakkoli lze politickou vůli po personálním zajištění předsednictví (a to navíc v průběhu politické krize) jen uvítat, absence koncepční práce na přípravě výkonu předsednictví je vážným nedostatkem české evropské politiky.
- Česká republika se postavila proti návrhu na zvýšení spotřební daně na pivo. Ministr financí Vlastimil Tlustý vetoval 28. 11. tento návrh na pravidelném jednání Rady EU. Navrhovaný kompromis by ceny v ČR nijak neovlivnil, přesto jej Česká republika vetovala. Principiální zdůvodnění, tedy že by EU neměla zvýhodňovat jeden druh alkoholických nápojů před jiným, je však opodstatněné.
- Česká republika spoluvetovala převod některých rozhodování v oblasti justice a vnitra z jednomyslného rozhodování do hlasování kvalifikovanou většinou, což předjímal tzv. Haagský program. Veto svědčí o nedostatečné připravenosti ČR akceptovat nadnárodní policejní a soudní spolupráci, která je v současné

době – i za cenu omezení suverenity členských států – jedinou efektivní odpovědí na nadnárodní organizovaný zločin a hrozby terorismu.

- Česká republika vstupovala do EU s příslibem vstupu do schengenského prostoru nejpozději koncem roku 2007 – po spuštění Schengenského informačního systému druhé generace (SIS 2). ČR se prostřednictvím ministrů vnitra a zahraničí aktivně a úspěšně zapojila do vytvoření koalice zemí prosazujících co nejrychlejší vstup do současného systému (SIS 1), a to i za cenu zvýšených investičních nákladů.
- Evropský parlament přijal 15. 11. značně okleštěnou tzv. Bolkensteinovu směrnici o poskytování služeb na vnitřním trhu (2006/123/EC). Česká republika spolu s dalšími novými členy EU neprokázala schopnost dostatečně aktivně vystupovat ve věci naplnění jedné ze základních svobod občana Unie – volného pohybu služeb.
- Evropský parlament schválil 13. 12. nařízení o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemikálií (tzv. REACH). Přestože chemický průmysl je tradičně důležitým odvětvím české ekonomiky, nevedla česká vláda dialog s odbornou veřejností ani se zástupci průmyslu, který se obává oslabení své konkurenceschopnosti.
- K 1. 1. 2007 rozšířily řady členských států EU Rumunsko a Bulharsko. Česká republika se rozhodla nevalit omezení na volný pohyb pracovníků pro bulharské a rumunské občany. Jednala tak v souladu s úsilím zrušit přechodná opatření, která se od vstupu do Unie týkají také ČR.
- Na evropské půdě začala v souvislosti s dalším rozšiřováním debata o tzv. absorpční kapacitě Evropské unie. Česká republika se do této diskuse zapojila např. vyjádřením ministra Vondry, že preferuje spíše hodnotově neutrálnější termín integrační kapacita. Oficiální pozice České republiky však v této věci bohužel nebyla zformulována.

TRANSATLANTICKÉ VZTAHY

Bilaterální agendě dominovala dvě témata: tlak ze strany ČR na přehodnocení vízové politiky USA a možnost umístění některé ze součástí americké protiraketové obrany na území ČR. Bezpečnostní problémy, především zhoršující se situace v Iráku, pokračující rozvoj iránského jaderného programu a otázky spojené s vnitřní bezpečností, zůstaly v roce 2006 prioritou zahraniční politiky Spojených států. Těmito okolnostmi byla do jisté míry determinována i politika Washingtonu vůči evropským státům a ostatním partnerům, včetně České republiky.

- V polovině roku 2006 vzbudila veřejnou diskusi otázka případného vybudování americké protiraketové základny na území ČR. Experti americké armády prověřili tři konkrétní lokality v ČR a proběhla i jednání zástupců ministerstev zahraničí a obrany ČR ve Washingtonu. Otázka zapojení do protiraketového systému nebyla součástí volební kampaně, což je pozitivem především s ohledem na hrozbu, že by bylo užito populistických a povrchních argumentů. Do konce roku 2006 nebyla Česká republika Spojenými státy formálně oslovena, přesto v povolební veřejné debatě chyběl jednoznačný postoj politické reprezentace země. To potvrdil i průzkum veřejného mínění realizovaný na konci roku na objednávku Ministerstva zahraničních věcí, který prokázal, že občané postrádají dostatek informací o případné české účasti v americkém protiraketovém systému.
- Česká republika v roce 2006 dále vystupňovala aktivitu zaměřenou na odstranění vízové povinnosti pro české občany pro cesty do USA. Cílem české diplomacie je zařazení do Visa Waiver Program (VWP), respektive legislativní prosazení změny jeho parametrů, které za současného nastavení neumožňují ČR kvalifikovat se pro bezvízový styk ani ve střednědobém horizontu. Slibná je iniciativa MZV, kdy se ČR neoficiálně ujala koordinační role společné kampaně zemí Visegrádské skupiny a pobaltských států (V4+3) za prosazení změny VWP, označované po zářijové schůzce ministrů zahraničí „Koalice pro vízovou rovnoprávnost“.
- Velvyslanectví ČR ve Washingtonu aktivizuje krajanské spolky a provádí „edukativní činnost“ vůči členům Kongresu ve věci odstranění vízové povinnosti. V Kongresu byly předloženy dva legislativní návrhy týkající se vízové politiky – „propolský“ dodatek zohledňující vojenské angažmá země jako kritérium

pro bezvízový styk a návrh z června 2006, který navrhuje rozšíření VWP o Polsko, Maďarsko, ČR, Estonsko, Litvu a Lotyšsko na základě „historických vztahů“. 23 členů Kongresu se také v září podepsalo pod dopis ministryni zahraničí Riceové, který požaduje rozšíření VWP na země V4+3.

- K prohloubení důvěry mezi transatlantickými spojenci přispělo posílení české účasti v misi v Afghánistánu. Česká republika převzala na konci roku 2006 velení nad letištěm v Kábulu.

STŘEDOEVROPSKÁ SPOLUPRÁCE

Intenzita středoevropské spolupráce byla v roce 2006 poznamenána složitým politickým vývojem téměř ve všech zemích regionu. Úspěšně se však rozvíjejí vztahy na úrovni občanské společnosti, a to především díky Česko-německému fondu budoucnosti a Mezinárodnímu visegrádskému fondu.

- Jako pozitivní je třeba hodnotit rozhodnutí o prodloužení činnosti Česko-německého fondu budoucnosti a Česko-německého diskusního fóra.
- Rovněž pozitivním krokem bylo zvýšení celkového rozpočtu Mezinárodního visegrádského fondu na 5 milionů euro ročně a větší důraz kladený na propagaci fondu. Úspěšné bylo také české předsednictví v této instituci, kdy byly mimo jiné posíleny aktivity směřující k východním a jižním sousedům regionu Visegrádské skupiny.
- Úspěchem bylo také uzavření smlouvy o režimu na hraničních přechodech a o malém pohraničním styku mezi ČR a Rakouskem.
- Česko-rakouský spor o jadernou elektrárnu Temelín se opět vyhrotil poté, co elektrárna obdržela 8. 11. 2006 kolaudační rozhodnutí. To vyvolalo na rakouské straně vlnu kritiky od představitelů téměř všech politických stran, kteří považují vydání kolaudačního rozhodnutí za porušení protokolu z Melku (2000). Zahraniční politika ČR na protesty z Rakouska – až na některé nešťastné výroky – nereflektovala a spor nezjitřovala.

VÝCHODNÍ EVROPA A KAVKAZ

Česká republika pokračovala v úsilí o podporu demokratizačních procesů v regionu, což se viditelně projevilo zejména v případě Běloruska a Moldavska. Menší iniciativu projevila ve vztazích k Rusku a na půdě EU. Úspěšně se rozvíjely obchodní vztahy se zeměmi regionu, kde výrazného nárůstu dosáhl obzvláště obchod s Ukrajinou.

- Správným, i když poněkud opožděným krokem, je otevření zastupitelského úřadu České republiky v Moldavsku. Oproti předpokladům se však nepodařilo do konce roku 2006 zprovoznit konzulární sekci tohoto úřadu a občané Moldavska byli nuceni i nadále o česká víza žádat v Bukurešti.
- Za krátkozraké a nekoncepční jednání je třeba označit to, že Česká republika souhlasila s návrhem Francie na zvýšení poplatku za vydání „schengenského“ víza z 35 na 60 euro. Zejména pro občany států východní Evropy, o které ČR i EU prohlašují, že je jednou z prioritních oblastí, bude tento krok znamenat nejen výraznou psychologickou, ale i finanční bariéru v možnosti cestovat do zemí schengenského prostoru.
- Úspěšně lze hodnotit českou politiku vůči Bělorusku, i když se zejména na evropské úrovni nezdařilo prosadit například znatelnější rozšíření tzv. visa ban listu pro představitele režimu A. Lukašenka. Jako velice pozitivní lze označit nabídnutí krátkodobých stipendijních programů pro studenty perzekvované z politických důvodů po březnových prezidentských volbách, organizaci cesty a politických jednání na nejvyšší úrovni pro prezidentského kandidáta demokratické opozice A. Milinkieviče v Rakousku v době rakouského předsednictví v Radě EU či Milinkievičovo přijetí ministrem zahraničí Vondrou a premiérem Topolánkem v říjnu 2006.
- V březnu uskutečněná návštěva ruského prezidenta Putina v České republice proběhla bohužel jen s minimálním připomenutím problematiky dodržování lidských práv v Rusku a čečenské války ze strany oficiálních představitelů ČR.
- Úspěchem české diplomacie naopak bylo prosazení přijetí stanoviska EU k rusko-gruzínskému konfliktu na podzim 2006.

BALKÁN

Česká zahraniční politika se vůči zemím jihovýchodní Evropy staví vstřícně a chápe je jako oblast zájmu České republiky. Prostředkem ke stabilitě Balkánu je podpora demokratických sil a integrace do euroatlantických struktur.

- V minulém roce ČR na jednáních ministrů a předsedů vlád členských zemí EU usilovala o prosazování vstřícných postojů vůči zemím Balkánu. Příkladem toho bylo i rozhodování o přerušení jednání s Bělehradem, kdy česká diplomacie jasně vyjadřovala stanovisko, že by se obnovení jednání nemělo tak silně vázat na plnění spolupráce s Mezinárodním trestním tribunálem v Haagu.
- Černohorské referendum o samostatnosti legitimizovala Evropská unie svou masivní přítomností při vyjednávání podmínek hlasování i při referendu samotném. Velký kus práce odvedla v tomto případě slovenská diplomacie. Česká republika zůstala spíše v pozadí, i když tato situace znamenala unikátní příležitost, jak se v černohorském prostředí zviditelnit a položit základ spolupráce s novou samostatnou republikou.
- Úspěšné je české působení v obou vojenských misích na Balkáně – v Bosně a Hercegovině a především v Kosovu, kde v první polovině roku dobíhalo české velení jedné z brigád sil KFOR. Čeští vojáci jsou místními obyvateli velmi dobře přijímáni a mají na všech stranách konfliktu respekt. Pro Česko jsou tyto dvě mise výhodné i tím, že nejsou příliš rizikové a velmi dobře nás prezentují v oblasti našeho zájmu.
- Hned několik balkánských zemí je cílem české rozvojové pomoci. Rozhodnutí, že se pomoc bude koncentrovat do několika sousedících států, je správné. Z pohledu z Prahy je koncentrace rozvojových projektů výhodná i tím, že jejich monitoring a vyhodnocování nejsou tak náročné.
- České investice do energetiky na Balkáně se rozměrem vyrovnávají mnohým obchodním akcím západních států. České firmy se dostávají k mnoha zakázkám při rekonstrukci infrastruktury nebo ve stavebnictví.

- Jistou rezervu má česká diplomacie ve vztahu ke Kosovu. Česko nabízelo Bělehradu, že je ochotné zprostředkovávat jednání mezi Prištinou a Bělehradem. V tomto záměru však zůstalo pouze u slov.

BLÍZKÝ VÝCHOD

Rámcem české zahraniční politiky vůči regionu jsou relevantní dokumenty OSN, především rezoluce Rady bezpečnosti, společné postoje Evropské unie a spojenecké závazky vyplývající pro ČR z členství v NATO i transatlantického partnerství. ČR udržuje diplomatické zastoupení ve všech významných zemích regionu a klade důraz také na podporu ekonomické spolupráce.

- Dominantní událostí, na kterou se soustředila pozornost České republiky, byl ozbrojený konflikt mezi Izraelem a Libanonem, potažmo hnutím Hizballáh. Česká republika podporovala na půdě Evropské unie přijetí společné výzvy k příměří.
- Navržená účast ČR v misi v Libanonu (10 osob) je ryze symbolická, což na jednu stranu neumožňuje výraznější diplomatické působení v této otázce, na druhou stranu však plně koresponduje s reálnými kapacitami naší země vůči regionu Blízkého východu.
- Pozitivně lze hodnotit fakt, že již v průběhu bojů mezi Izraelem a Libanonem (Hizballáhem) poskytla Česká republika humanitární pomoc jak libanonské, tak i izraelské straně.
- Česká republika úspěšně pokračovala v podpoře transformačního procesu poválečného Iráku. Důraz byl kladen na asistenci irácké straně v oblasti budování státních institucí, výcviku policejních sil a pomoci v oblasti územního plánování a ochrany kulturního dědictví. V jihoirácké Basře působil během roku 2006 kontingent české armády, jehož hlavním úkolem byl výcvik iráckých policistů.
- Česká republika nevyjádřila jednoznačný postoj k diskusím o změně dosavadní spojenecké strategie pro Irák. Naše diplomacie respektuje fakt, že hlavní tíha rozhodnutí a zodpovědnost za ně leží na Spojených státech, přesto by formulace zřetelnějšího názoru prospěla naší pozici v regionu i na půdě EU.

- Česká republika podpořila úsilí tzv. evropské trojky (Francie, Německo a Velké Británie) o diplomatické řešení sporu o iránský jaderný program a poté, co selhala snaha Evropanů o dosažení kompromisu s Íránem, se připojila k jednotnému postoji Evropské unie a podpořila přijetí rezoluce Radou bezpečnosti OSN.
- Česká republika uznala výsledek parlamentních voleb, v nichž dosáhl vítězství radikální Hamás, ale v souladu s postojem Evropské unie a USA podmínila pokračování hospodářské pomoci palestinským vládním orgánům tím, že vláda, kterou Hamás jako volební vítěz sestavil, přistoupí na podmínky mírové koexistence s Izraelem. Hamás se především musí zřeknout cíle zničit Stát Izrael, podpory terorů a vzdát se násilí jako prostředku k naplňování svých politických cílů. Česká republika se správně drží v hlavním proudu evropské politiky, což je plně v souladu s jejími reálnými schopnosti působit v rámci izraelsko-palestinského konfliktu.

BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÁ POLITIKA

Mezi nejdůležitější a nejvíce akcentované problémy v oblasti bezpečnosti patřila proliferace zbraní hromadného ničení, globální terorismus a závislost na nerostných zdrojích (zejména energetická bezpečnost).

- Příslušníci Armády ČR působili především pod hlavičkou Severoatlantické aliance a také Evropské unie. Na pět stovek příslušníků českých ozbrojených sil se podílelo na transformaci a demokratické přestavbě Kosova v rámci mnohonárodní mírové operace NATO s názvem „Joint Enterprise“. Češi převzali k 1. srpnu 2005 od Finska roli tzv. vedoucího státu ve struktuře mnohonárodní brigády Střed, což byl historicky první takto významný úkol svěřený českým vojákům.
- Vedle Afghánistánu (148 vojáků) je Irák další místem, kde čeští vojáci úspěšně pomáhají se stabilizací bezpečnostní situace, obnově bezpečnostního sektoru a základních správních funkcí. Vojenští policisté proškolili v Policejní akademii v Az Zubayru přes 12 000 svých iráckých kolegů. Irácká mise je pozitivním příkladem toho, jak si naše armáda dokáže získat respekt v relativně úzce zaměřené oblasti.

- Ministr obrany Karel Kühnl podepsal několik dní před svým odchodem z funkce smlouvu na nákup 199 obrněných transportérů Pandur za 24 miliard korun od rakouské firmy Steyr-Puch, které mají vystřídat zastaralé OT-64. Podmínky smlouvy a okolnosti jejího podpisu vzbuzují značné pochyby o transparentnosti tendru.
- Na základě informací zpravodajských služeb a policie o zvýšeném riziku teroristického činu přijala vláda ČR na svém mimořádném zasedání dne 23. 9. opatření k posílení bezpečnosti na území hlavního města Prahy. Záhy se objevily spekulace o motivech tohoto rozhodnutí. Vládní i opoziční politická reprezentace si musí v této souvislosti uvědomit, že hrozba terorismu není prostorem, do něhož je přípustné promítat vnitropolitické spory. Minimálně však tímto opatřením došlo k nutnému praktickému prověření schopnosti obrany země před hrozbou terorismu.
- Ministr vnitra Ivan Langer provedl změny v oblasti zpravodajských služeb. Koordinaci boje proti terorismu dostala na starost Bezpečnostní informační služba (BIS) a v září vláda odvolala z funkce šéfa civilní rozvědky (Úřadu pro zahraniční styky a informace) Karla Randáka. Novým šéfem této tajné služby se stal ředitel BIS Jiří Lang, čímž došlo k diskutabilnímu personálnímu spojení civilní rozvědky a kontrarozvědky. V roce 2006 prošel dvojí personální výměnou i Národní bezpečnostní úřad. Tyto kroky vzbuzují pochybnosti o koncepční představě a racionálním postupu nové vlády v této oblasti.
- Rok 2006 byl významný i z hlediska uznání energetické soběstačnosti jako bezpečnostní otázky pro ČR. Vláda si tuto oblast vytkla jako svou prioritu a vytvořila funkci zmocněnce pro energetickou bezpečnost, kterou svěřila Václavu Bartuškovi. Ten vypracoval materiál, který na začátku roku 2007 schválila Bezpečnostní rada státu. Tento krok Topolánkovy vlády je možno považovat za vhodnou akcentaci problematiky energetické bezpečnosti, přičemž následný vývoj a spory mezi Ruskou federací a Běloruskem zřetelně potvrdily potřebu věnovat tomuto tématu mimořádnou pozornost.

AZYLOVÁ A MIGRAČNÍ POLITIKA

Na politické úrovni stále chybí ucelená koncepce problematiky migrace obecně. I v roce 2006 se ČR omezila na prosté přejímání *acquis communautaire*, bez dlouhodobějšího cíle a rámce, do kterého by se změny zasadily.

- Stále chybí jasná koncepce přistěhovalecké politiky na politické úrovni. V podstatě imigrační program „Legální migrace – otevřená šance“, uskutečňovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (MPSV), je dílčí aktivitou jednoho resortu, na obecné mezíresortní úrovni podobná iniciativa chybí.
- Projekt MPSV zatím není vyhodnocen, jeho možnosti jsou ale velmi pravděpodobně limitované. Do programu vstoupilo od poloviny roku 2003 do roku 2006 jen přibližně 500 osob (a s nimi cca 600 rodinných příslušníků), za stejnou dobu získalo dlouhodobý či trvalý pobyt asi 60 000 cizinců. Cesta programu MPSV není tak atraktivní, aby ji využilo větší množství cizinců, anebo o ní cizinci stále nevědí.
- V oblasti azylu a uprchlictví, resp. mezinárodní ochrany azylantů a uprchlíků, docházelo i v roce 2006 k transpozici evropských směrnic. Ne všechny změny mohou být v praxi pozitivní ve vztahu ke skutečným uprchlíkům (např. tzv. kvalifikační směrnice č. 2004/83/ES, kterou ČR v roce 2006 transponovala).
- Nebylo dosaženo pokroku v otázce ilegálního zaměstnávání ukrajinských občanů v ČR, kteří jsou často zneužíváni kriminálními strukturami, nemají zdravotní ani sociální pojištění, přičemž jejich práce vědomě využívají zejména největší české stavební firmy.

LIDSKÁ PRÁVA

Zřetel na dodržování lidských práv zůstal i přes změnu vlády stabilním prvkem české zahraniční politiky. Prosazování lidskoprávních aspektů v české bilaterální diplomacii je v současnosti efektivnější než snahy na úrovni Evropské unie.

- Jako velmi pozitivní lze hodnotit stálý zájem České republiky o situaci demokratických sil v Bělorusku. Na tamní březnové prezidentské volby vyslala Česká republika své pozorovatele (především v rámci mise OBSE), kteří potvrdili rozsáhlé falsifikace a výrazně nerovné podmínky, za nichž volby probíhaly.
- 9. listopadu 2006 stanul před Mezinárodním trestním soudem v Haagu v prvním řádném slyšení Thomas Lubanga obžalovaný z válečných zločinů. Tato událost je mementem pro Českou republiku, která je sice od 13. dubna 1999 signatářským státem tzv. Římského statutu, ale doposud jej jako jediná členská země EU neratifikovala. ČR nejenom přichází o vliv v rámci této instituce, ale vrhá na sebe i špatné světlo uvnitř EU, která Mezinárodnímu trestnímu soudu opakovaně vyjádřila podporu (např. Evropská rada v Soluni v roce 2003).
- Politika ČR vůči Kubě je dlouhodobě konzistentní v úsilí o dodržování lidských práv a o demokratizaci této země. České diplomacii se však v roce 2006 nepodařilo dostatečně prosazovat svojí pozici na úrovni Evropské unie.
- V roce 2006 došlo k dlouho připravované transformaci Komise OSN pro lidská práva na Radu pro lidská práva. Cílem tohoto kroku bylo debatu o lidských právech odpolitizovat. Česká diplomacie se na tomto procesu aktivně podílela z pozice dlouholeté místopředsednické země. Samotný pokus o transformaci zdiskreditovaného orgánu je pozitivní, výsledek však těmito snahám neodpovídá. Složení i předpokládaná budoucí činnost Rady naznačuje, že se problém vyřešit nepodařilo.
- Česká diplomacie umožnila přednesení zprávy V. Havla, E. Wiesela a K. M. Bondevika o stavu lidských práv v KLDR na půdě OSN. Potvrdila se tím specifická orientace ČR na prosazování lidských práv, která mj. značně prospívá k identifikaci a zřetelnosti naší diplomacie.

- Při návštěvách ruského prezidenta Putina (březen 2006) a čínského premiéra Wen Ťia-paa (prosinec 2005) někteří zástupci vlády nezmínili problematiku lidských práv. Tím nebyly dodrženy principy české zahraniční politiky, jak je definuje platná vládní koncepce.

EKONOMICKÁ DIPLOMACIE

Prosazování hospodářských zájmů a aktivní role diplomacie při realizaci exportních příležitostí jsou naprosto klíčovou součástí zahraniční politiky každého státu. Zvláště to platí pro Českou republiku, jejíž ekonomika je velmi otevřená a jejíž hospodářské výsledky jsou na výsledcích zahraničního obchodu vitálně závislé. Z celkového pohledu se však ukazuje, že praxe české ekonomické diplomacie má své rezervy a nedosahuje z mnoha důvodů potřebných výsledků. Rovněž však platí, že mezinárodní či bilaterální dialog o lidských právech a jejich obhajoba není v principiálním střetu s hospodářskými zájmy ČR. Proto nesmí být považovány za překážku v české ekonomické diplomacii.

- Ministr zahraničí Alexandr Vondra jmenoval svým náměstkem pro vnější ekonomické vztahy a prezentaci ČR Davida Gladíše, čímž došlo ke zvýšení potenciálu ekonomické diplomacie v české zahraniční politice. Pouze zřízení funkce však nestačí – ekonomická diplomacie by se měla koordinovaně projevovat ve všech segmentech české zahraniční politiky, včetně rozvojové a transformační spolupráce, vojenských stabilizačních misí a analytické činnosti.
- Na počátku roku 2006 byl vyhlášen vítěz veřejné soutěže o logo České republiky. Stala se jím firma Side2 se svou verzatilní koncepcí „komiksových bublin“. V červenci 2006 pak marketingová společnost Advertures Praha spustila novou internetovou prezentaci na adrese www.czech.cz, jejíž design již odpovídá zmíněné koncepci. Bez ohledu na estetickou úroveň nového loga, jejíž hodnocení přesahuje ambice této publikace, je třeba kvitovat vznik jednotného rámce, který by měl nahradit několik značek užívaných paralelně různými příspěvkovými organizacemi ministerstev, krajů i ministerstvy samostatnými.

ROZVOJOVÁ A TRANSFORMAČNÍ SPOLUPRÁCE

Transformační spolupráce se stala jedním z neefektivnějších nástrojů české zahraniční politiky a ČR si díky ní získala respekt především v oblasti východní Evropy. V oblasti zahraniční rozvojové spolupráce však Česká republika dlouhodobě nedostává svým mezinárodním závazkům.

- Trend nedostatečného financování rozvojové spolupráce pokračoval i v roce 2006. Prostředky poskytnuté na zahraniční rozvojovou spolupráci opět nepřekročily 0,11 % hrubého domácího produktu, což je sice nejvíce z nových členských států EU, nicméně daleko od požadavků OSN (0,7 %) i průměru starých členských zemí (0,33 %).
- V roce 2006 začal se značným zpožděním vznikat věčný návrh zákona o rozvojové spolupráci. O jeho nezbytnosti svědčí dosavadní meziresortní roztržštěnost rozvojové spolupráce.
- V oblasti transformační spolupráce, která je nejviditelnějším a nejkonkrétnějším příspěvkem České republiky k podpoře demokracie, lidských práv a dobrého vládnutí v cílových zemích, je třeba pozitivně hodnotit navýšení finančních prostředků na více než 30 milionů Kč. Včetně mimořádné položky 20 milionů Kč na pomoc běloruským studentům perzekvovaným po březnových prezidentských volbách bylo v rámci transformační spolupráce realizováno 48 projektů v devíti cílových zemích (Bělorusku, Iráku, na Ukrajině, v Srbsku, na Kubě, v Gruzii, Moldavsku, Barmě a Bosně a Hercegovině) za téměř 55 milionů Kč.
- Krach tzv. katarského kola jednání Světové obchodní organizace pro Českou republiku znamená, že se místní podniky budou i nadále potýkat s citelnými překážkami při vstupu na rozvojové trhy, které postupně prokazují svůj vysoký potenciál. Výsledek, který nejvíce pocítí nejméně rozvinuté státy, navíc do jisté míry paralyzuje boj proti chudobě, jenž by byl dalším rozvojem mezinárodního obchodu výrazně urychlen.

DALŠÍ OTÁZKY

- Disproporce mezi v zahraničí prezentovanými názory prezidenta republiky na straně jedné a oficiální pozicí ČR formované vládou ČR na straně druhé, pokračovala i v roce 2006. Jedná se o trvalý nedostatek důvěryhodnosti české zahraniční politiky, kterou je nutné řešit důslednější koordinací stanovisek ke konkrétním otázkám minimálně mezi premiérem, ministrem zahraničí a prezidentem republiky. Přitom však je třeba respektovat Ústavou daný stav, že za zahraniční politiku ČR zodpovídá a utváří ji vláda.
- Rozpočtové zajištění MZV nebylo ani v roce 2006 ideální, ministři Svoboda i Vondra opakovaně prohlašovali, že je jejich resort podfinancován. Odhlédneme-li od toho, že tento názor sdílejí z přirozených důvodů takřka všechny instituce veřejné správy, lze konstatovat, že podíl prostředků v kapitole MZV v posledních letech ve svém relativním vyjádření skutečně klesal.
- Provedení procesního auditu firmou Deloitte, který byl dokončen v červenci 2006, bylo správným a funkčním krokem. Transparentnosti MZV ČR by však zároveň více prospělo, pokud by alespoň některé části závěrečné zprávy byly zveřejněny, neboť vydaná tisková zpráva má velmi nízkou informační hodnotu. Rovněž by měly být zveřejněny i konkrétní reformní kroky, které ministerstvo na základě výsledků auditu podniklo či podniknout hodlá. Jedině tak může mít veřejnost dostatečný přehled o tom, zda ministerstvo ze zjištění auditu vyvodilo nějaké důsledky.
- V roce 2006 přislíbil ministr Vondra částečnou restrukturalizaci sítě českých zastupitelských úřadů formou přesunu nadbytečných personálních kapacit ze zemí západní Evropy směrem na východ, což je vhodným prvním krokem v procesu teritoriální reorganizace české zahraniční služby.
- V roce 2006 pokračovala i praxe politických nominací na některé diplomatické posty. Nevhodnost je patrná zejména v případech, kdy se jedná o osoby s malou předchozí zkušeností se zahraniční politikou a s nedostatečnými jazykovými předpoklady. Například nedávná výměna na postu českého velvyslance ve Vídni svědčí o tomto nedobrému trendu v české zahraniční službě.

- Nadhodnocené údaje o emisích CO₂ způsobily, že nabídka povolenek alokovaných Evropskou komisí výrazně převýšila poptávku, čímž byl ohrožen nejen trh s povolenkami, ale i samotné úsilí Evropské unie při plnění ustanovení Kjótského protokolu. Česká republika tento neblahý trend ještě podpořila svým přemrštěným požadavkem na získání emisních povolenek na 102 milionů tun CO₂ v příštím programovacím období.
- Česká republika v roce 2006 potvrdila svůj dlouholetý kritický postoj ke snižování ochrany kytovců. Připojila se k britské a rakouské iniciativě a vyzvala Norsko a Island, aby přehodnotily svůj postoj ke komerčnímu lovu velryb.

DOPORUČENÍ PRO ČESKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU V ROCE 2007

ČESKÁ REPUBLIKA V EVROPSKÉ UNII

Evropská politika by se s ohledem na blížící se české předsednictví v Radě EU měla stát dominantním rysem české zahraniční a vnitřní politiky. Při formulaci postojů ČR v politických otázkách týkajících se EU musejí být stanoviska vytvářena na základě alespoň minimálního konsensu mezi hlavními politickými proudy – jediné tak může naše diplomacie vystupovat čitelně a konzistentně. To se týká jak priorit, tak i reformy institucí a politik Unie.

- Hlavním úkolem evropské politiky ČR v roce 2007 by měla být intenzivní příprava na blížící se české předsednictví v Radě EU. Nutné bude navázání úzkých kontaktů se zeměmi, které budou Radě předsedat před námi (Portugalsko, Slovinsko, Francie) a bezprostředně po nás (Švédsko). Vláda by měla na základě dialogu s opozicí a s dalšími relevantními aktéry z řad domácí i evropské odborné veřejnosti stanovit a s unijními partnery projednat realistické priority svého předsednictví.
- Z hlediska koordinace českého předsednictví bude nutné převedení některých pravomocí v evropských záležitostech z MZV ČR na Úřad vlády ČR. Zároveň musí dojít k prověření efektivity a kompetencí všech oddělení zabývajících se evropskou politikou v celé státní správě. Nezbytná bude též úzká součinnost státní správy s kapacitně posílenou Stálou misí ČR při Evropské unii.
- Obzvláště důležitá a potřebná bude intenzivní kooperace se Slovinskem, které bude Unii předsedat rok před ČR. Slovinsko se na tuto roli cíleně připravuje již několik let a řadě stejných problémů budou pravděpodobně čelit obě země.
- Předsednictví by nemělo být opomenuto ani ve vládní komunikační kampani. Vysvětlení jeho funkce, možností a priorit ČR pro období leden-červen 2009 by mělo být adekvátním způsobem sděleno veřejnosti. Síť Eurocenter je dobrým základem této informační kampaně. V současné době nemají však Eurocentra k dispozici žádné informace o předsednictví, které se postupně stává hlavním bodem evropské debaty v české politice.
- Česká republika by měla zaujmout čitelný postoj k budoucímu institucionálnímu uspořádání Evropské unie. ČR by měla neideologicky zhodnotit, které posuny v kompetencích a které institucionální změny jsou pro ní užitečné a zlepšují její manévrovací prostor a akceschopnost EU jako celku (jako posílení SZBP, Haagský proces), které jsou spíše symbolické (Charta práv občana EU, ministr zahraničí EU) a které by naopak přímo ohrožovaly pozici ČR v rámci EU či globální ekonomiky (např. daňová harmonizace).
- Česká republika by se měla zaměřit na splnění všech svých závazků v souvislosti se vstupem do schengenského prostoru (SIS 1) a současně se plně soustředit na budování nového systému (SIS 2).

- V zájmu České republiky je plná liberalizace evropského pracovního trhu. Klíčové je držet se konzistentně čtyř základních svobod a jejich plným dosažením podmiňovat případné další prohlubování evropské integrace. Také volný pohyb služeb musí být lépe prosazován, protože rozvoj terciárního sektoru je nezbytný pro konkurenceschopnost země.
- Z krátkodobého hlediska musí ČR usilovat o zrušení přechodných omezení na volný pohyb osob pomocí aktivní bilaterální diplomacie a ve spolupráci s dalšími zeměmi Visegrádské skupiny. Úspěchy na tomto poli jsou klíčové pro udržení podpory veřejnosti evropskému integračnímu procesu.
- K nedávno opět vznesené otázce tzv. absorpční kapacity EU by ČR měla přistupovat obezřetně a zdůrazňovat spíše integrační kapacitu přístupujících zemí i evropských institucí. Pro zlepšení této kapacity je nezbytné pokročit v jednání o novém institucionálním uspořádání Evropské unie a vyjasnění pozice ČR je k tomu prvním krokem.
- Vláda by měla využít existující síť Eurocenter ve všech krajských městech k tomu, aby do nich byly soustředěny všechny decentralizované komunikační kanály týkající se Evropské unie. Eurocentra v krajích by měla nejen poskytovat informace laické veřejnosti, ale měla by též úzce spolupracovat s krajskými úřady na specializovaném poradenství pro firmy a obce ohledně čerpání evropských fondů, přilákání investorů, prezentaci krajů a obcí na evropské úrovni, příhraniční regionální spolupráci atd.
- Česká zahraniční politika by měla na úrovni EU zaujmout vyvážený postoj ve sporu o okupaci severního Kypru. Sankcionování Turecka za porušování dohod je v zásadě správné, na druhou stranu není možné, aby Kyprská republika, jež je stranou sporu, zneužívala možnosti blokování dalšího jednání. Pokud by se ukázalo, že nelze od Kypru očekávat konstruktivní postoj, měla by česká diplomacie podpořit přenesení řešení problému na neutrální půdu (např. znovuoživením Annanova plánu).
- ČR by neměla klást překážky současným kandidátským zemím (tj. Chorvatsku, Makedonii a Turecku) v jejich přibližování se k EU a po úplném a prokazatelném splnění kodaňských kritérií také jejich plnému členství.

- ČR by měla usilovat o co nejrychlejší přiznání evropské perspektivy zemím západního Balkánu a Ukrajině a Moldavsku. Totéž se týká Běloruska, prodělá-li země demokratické změny.
- ČR by se měla zasazovat o ustavení evropského statusu pro nevládní organizace (tzv. status evropské asociace). Jedná se o krok, který významným způsobem posílí možnosti transnacionální spolupráce nevládních organizací a pomůže jim stát se partnery evropských politických a ekonomických institucí.
- Je v zájmu ČR usilovat o uvolnění schengenského vízového režimu vůči třetím zemím se silnými vazbami na členské země EU a vůči prioritním zemím z hlediska Evropské politiky sousedství. Zmírnění režimu lze dosáhnout například vydáváním vícevstupních víz s platností na několik let, snížením poplatků za schengenská víza, zavedením preferenčního režimu pro některé skupiny cizinců (především studenti a mladí lidé) a pro některé země (např. Bělorusko, Moldavsko a Ukrajinu).
- V roce 2008 by měla proběhnout revize evropského rozpočtu. ČR by měla vycházet z toho, že žádná skutečná reforma unijního rozpočtu není možná bez hluboké reformy Společné zemědělské politiky. Obecným cílem takové reformy musí být její liberalizace a snížení výdajů z prostředků Unie.
- ČR by měla též prosazovat redukci počtu evropských agentur. Alternativou je podpora zřizování sítí národních institucí koordinovaných z Bruselu a investice do mobility jejich pracovníků.
- V záležitostech Euro-středomořského partnerství musí ČR trvat na důsledné aplikaci principů Evropské politiky sousedství (tj. především podmíněnosti a diferenciaci), a to se všemi důsledky pro vztahy mezi EU a dotýčnými zeměmi a pro poskytovanou hospodářskou pomoc.

TRANSATLANTICKÉ VZTAHY

Vztahy s USA by měly akcentovat jak multilaterální dimenzi (na půdě NATO a OSN, vztahy EU-USA), tak dimenzi bilaterální. Transatlantická spolupráce v oblastech bezpečnosti musí být provázena intenzivním politickým dialogem o dalších záležitostech zájmu obou partnerů. Současně je třeba, aby se Česká republika udržovala v neformální „proatlantické“ skupině uvnitř EU a nedopustila zásadní oddělení evropských bezpečnostních zájmů od amerických.

- Političtí představitelé země by měli veřejnosti představit jasný postoj k otázce zapojení České republiky do projektu americké protiraketové obrany. Tento postoj by měl být založen na konkrétní představě o dlouhodobých strategických zájmech země a jejím širším bezpečnostním zakotvení. Vláda by měla připravit komunikační strategii, která bude informovat občany o pozitivěch a rizicích případného umístění části systému protiraketové obrany na našem území. Neměla by však usilovat o uskutečnění referenda k této otázce, ale v ideálním případě dospět ke konsensu všech demokratických parlamentních stran na postoji k americké nabídce, kterou ČR na počátku roku 2007 obdržela.
- Česká republika by měla dále podporovat proces rozšiřování Severoatlantické aliance v rámci evropského kontinentu. Česká diplomacie by měla podpořit pozvání ke vstupu v roce 2008 pro Albánii, Chorvatsko a Makedonii a v případě, že budou připraveny, i pro Ukrajinu a Gruzii. Rovněž by měla souhlasit s pokračováním programu Partnerství pro mír.
- Česká diplomacie by měla dále pokračovat v aktivním tlaku na zařazení ČR mezi země s bezvízovým stykem s USA a to v rámci tzv. „Koalice pro vízovou rovnoprávnost“. Aktivita vůči členům Kongresu prostřednictvím přímých kontaktů a vlivových skupin by měla být vystupňována v průběhu první poloviny roku. Zároveň by měla být otázka víz prosazována prostřednictvím EU. Středoevropské a pobaltské země by měly prosadit vízovou problematiku jako bod agendy summitu EU-USA, který se uskuteční v červnu 2007.

STŘEDOEVROPSKÁ SPOLUPRÁCE

Regionální spolupráce neztrácí svůj význam ani v prostředí Evropské unie. Naopak – dostává v ní další rozměr a vytváří prostor pro budování zájmových regionálních koalic uvnitř evropských institucí.

- Visegrádská skupina by měla výrazně zlepšit spolupráci v oblasti podpory demokratického směřování zemí východní Evropy a to v první řadě společnými iniciativami v rámci EU; především v případě Polska by ČR mohla více usilovat o posílení komunikace a koordinace. Oba další členové skupiny V4 by pak měli být přesvědčováni o nutnosti posílení svých aktivit v oblasti transformační spolupráce.
- Státy V4 by se rovněž měly zaměřit na oblast Kavkazu a pokusit se podpořit regionální spolupráci Arménie, Ázerbajdžánu a Gruzie.
- Intenzivnější by rovněž měla být spolupráce Visegrádské skupiny s uskupením GUAM, respektive s jeho jednotlivými členy – především pak s Ukrajinou a Moldavskem.
- Důraz by měl být kladen na spolupráci V4 s Rakouskem a jeho postupné začleňování do některých visegrádských projektů a iniciativ.
- V oblasti bilaterálních vztahů bude klíčovou záležitostí nedopustit eskalaci sporů ČR s Rakouskem ohledně JE Temelín a oddělit reálné problémy jaderné bezpečnosti od projekcí vnitropolitických sporů do česko-rakouských vztahů.

VÝCHODNÍ EVROPA A KAVKAZ

Posilování demokracie a občanské společnosti v zemích východní Evropy a Kavkazu je v zájmu ČR, která by v tomto směru měla být aktivní jak na bilaterální úrovni, tak i v EU. Větší pozornost by měla být věnována konkrétním projektům v oblasti podpory nevládních iniciativ a zejména v případě Ukrajiny a Moldavska předávání transformačních zkušeností i na úrovni státní správy.

- Česká republika by měla i nadále poskytovat politickou i finanční podporu demokratickým silám, nevládním organizacím a svobodným médiím v regionu především prostřednictvím dotačních titulů zaměřených na projekty z oblasti transformační spolupráce.
- ČR by rovněž měla zintenzivnit podporu demokratického směřování Ukrajiny. V rámci EU by se měla zasadit o co nejrychlejší ekonomickou integraci země s EU a odstranění překážek dovozu pro Ukrajinu významných exportních komodit.
- ČR by se měla maximálně angažovat v podpoře demokratického vývoje Moldavska a jeho evropské integrace. Česká republika by také měla prosazovat větší zapojení EU do řešení otázky Podněstří.
- Měla by pokračovat česká podpora demokratické opozice v Bělorusku. Naše diplomacie by rovněž měla být připravena na možnost zhoršení hospodářské situace v zemi a následné politické turbulence. Jakékoliv jednání se stávajícím režimem musí být podmíněno zásadní změnou v otázce dodržování lidských a občanských práv a postavení nezávislých médií. Při případných rozhovorech musí být rovnoprávnou stranou v jednání demokratická opozice.
- V červnu vyprší lhůta, kterou dala EU Bělorusku na zlepšení ochrany práv zaměstnanců, jinak jej vyřadí z preferenčního systému cel. Česká republika by měla trvat na důsledném postoji vůči Lukašenkovu režimu a v krajním případě hlasovat pro vyřazení Běloruska z preferenčního systému cel.
- Česká republika musí pozorně sledovat vývoj v Rusku, které čekají parlamentní volby a v roce 2008 konec funkčního období Vladimira Putina. Zvážena by také měla být otázka podpory ruských demokratických nevládních organizací a občanských iniciativ.
- Větší pozornost by Česká republika měla věnovat státům Kavkazu. V nejkratší možné době by měla zřídit své diplomatické a obchodní zastoupení v Arménii a Ázerbajdžánu, kde doposud zcela chybí.

- Česká republika by měla iniciovat v rámci EU vznik programu pro země regionu, které jsou postiženy zvýšenými cenami ruských surovin, který by podporoval přechod energeticky náročného hospodářství k energeticky efektivním technologiím a program energetických úspor.
- Vstupem zemí V4 a Pobaltí do schengenského prostoru dojde k výraznému zdražení víz pro země regionu. Česká republika by měla usilovat o plošné zmírnění ceny za tzv. schengenské vízum, vydávání těchto víz na několik let s možností více vstupů a o co nejširší skupinu osob, kterým bude možno poplatek snížit či odpustit. V širším kontextu je vysoká cena za vízum v přímém rozporu s cíli Evropské politiky sousedství, kde jsou jednou z priorit osobní kontakty mezi občany EU a jejich sousedy.

BALKÁN

Kulturní a historická blízkost střední Evropy k balkánským zemím i ostatním oblastem jihovýchodní Evropy je mimořádnou a dosud málo využívanou šancí pro českou zahraniční politiku. Česká republika může svým velmi pozitivním image na všech stranách přispět k pokroku v mnoha oblastech, ale také v regionu uplatnit své zájmy.

- V jihovýchodní Evropě lze navázat na dřívější přátelské a tradiční styky takřka se všemi národy, a to i s těmi, které jsou vzájemně v konfliktním postavení (Srbové, Albánci). Česká diplomacie se k mnoha otázkám staví spíše nerozhodně a jedná často až reaktivně.
- Hlavním problémem Balkánu bude v příštích měsících Kosovo. Nezávislost Kosova je do jisté míry skutečností, většina politických sil v Bělehradě však tento fakt odmítá přijmout. EU by proto měla aktivněji pracovat na změně tohoto stanoviska. Bude-li ČR chtít uznat Kosovo, neměla by váhat s mnohem větší podporou Srbska, včetně intenzivnější podpory jeho směřování do Evropské unie.
- ČR by měla pokračovat ve vstřícnosti vůči Bělehradu a podpořit názor, že by k obnovení rozhovorů o přibližování Srbska k EU mělo dojít na základě lepší spolupráce s Mezinárodním trestním soudem pro bývalou Jugoslávii, a to aniž by byl Ratko Mladič fyzicky ve vazbě v Haagu. Nezávisle na tom by se po Bělehradu

měly striktně vyžadovat reformy armády a vojenské kontrarozvědky. Srbsku bylo nabídnuto členství v Partnerství pro mír, což je také nástroj, jak tyto reformy prosazovat.

- Česká diplomacie by měla navázat užší vztahy s Chorvatskem. Velký příliv českých turistů na Jadran by bylo vhodné výrazněji provázet s českými investicemi do cestovního ruchu v Chorvatsku. Chorvatsko bude muset v přístupovém procesu projít v mnohém podobnými změnami a reformami, jakými si prošla Česká republika. Konzultacemi a pomocí (např. formou twinningových programů) si ČR může v Chorvatsku vybudovat dobrou pozici pro svůj politický i ekonomický vliv.
- Investice do energetiky, zakázky na rekonstrukce, novou infrastrukturu či dopravní techniku, přicházejí dnes v úvahu i v tak málo vyvinutých oblastech jakými jsou Albánie nebo Kosovo. Tamní české zastupitelské (a styčné) úřady by měly disponovat špičkovými lidmi a dostatečnými kapacitami a prostředky, aby se dařilo podpořit co nejvíce našich hospodářských aktivit.
- Bylo by potřeba co nejrychleji vytvořit velvyslanectví ve Skopje, a to nezávisle na tom, kdy a zda se k recipročnímu kroku odhodlá sama Makedonie.
- Na místě je lepší propojení (meziresortní strategie) vojenské přítomnosti Armády ČR, rozvojové pomoci a transformační spolupráce v balkánském regionu. Synergií různých nástrojů české zahraniční a bezpečnostní politiky lze dosáhnout našich politických cílů mnohem efektivněji a trvaleji.

BLÍZKÝ VÝCHOD

Zahraniční politika České republiky vůči regionu Blízkého východu by měla i v následujícím období být vyvážená a vycházet z tradičně dobrých vztahů se Státem Izrael i s ostatními státy regionu. Rámcem blízkovýchodní politiky by měly být společné pozice států Evropské unie. Ty má Česká republika svou aktivní účastí na činnosti institucí EU možnost ovlivňovat a dosáhnout tak vyšší efektivity při prosazování zahraničněpolitických cílů než v případě použití pouze vlastních nástrojů.

- Česká republika by měla podporovat takovou zahraniční politiku EU, která bude směřovat k demokratické transformaci blízkovýchodních režimů, ale současně bude respektovat kulturní a historická specifika regionu. Česká republika by měla podporovat navázání co nejširšího dialogu s regionálními partnery. V jeho rámci by EU neměla vedle bezpečnosti, boje proti mezinárodnímu terorismu a ekonomické spolupráce opomíjet ani problematiku lidských práv, právního státu a dobrého vládnutí.
- V rámci bilaterálních vztahů by Česká republika měla i nadále udržovat diplomatické zastoupení ve všech významných zemích regionu. Důraz by měl být kladen i na rozvoj nástrojů ekonomické diplomacie a všestranný rozvoj vzájemných vztahů.
- Ve věci íránského jaderného programu by měla ČR prosazovat na půdě EU takové řešení, které poskytne dostatečné a důvěryhodné záruky, že jaderný program nebude v budoucnu zneužit k výrobě nukleárních zbraní. Žádoucí je rovněž otevřený dialog s Íránem a politická podpora umírněných a pragmatických sil v rámci íránského režimu, které preferují racionální spolupráci se Západem.
- Je v zájmu EU i České republiky, aby Libanon měl silnou, stabilní a prozápadní vládu, která bude zastupovat oprávněné zájmy všech konfesních skupin v zemi. Vnitropolitickou krizi, jež vznikla odchodem šíitských ministrů z vlády po skončení letního konfliktu s Izraelem, je nezbytné řešit demokratickými prostředky a v souladu s ústavou. V rámci EU by Česká republika měla usilovat o transformaci hnutí Hizballáh a jeho zapojení do politického procesu v zemi.
- Česká republika by měla podpořit nejen politicky, ale i vysláním omezeného počtu vojáků či expertů misi UNIFIL a poválečnou rekonstrukci Libanonu.
- Česká republika by měla v souladu s dosavadním přístupem plně podporovat transformační úsilí irácké vlády vzešlé ze svobodných voleb. ČR by měla usilovat o zachování jednotného Iráku a v případě souhlasu většiny iráckého obyvatelstva podpořit federativní uspořádání země. Správa nad provinciemi by měla být co nejrychleji předána do rukou Iráčanů a mezinárodní společenství by mělo podporovat zapojení sunnitské menšiny do politického procesu v zemi.

- Česká republika by i nadále měla podporovat projekty transformační spolupráce v Iráku. Zejména jde o budování irácké státní správy, nevládního sektoru a výcvik bezpečnostních složek.
- Ve vztahu k izraelsko-palestinskému konfliktu má česká diplomacie možnost využít svých tradičně dobrých vztahů s oběma stranami konfliktu. Mohla by zaujmout nepředpojatou pozici vůči účastníkům konfliktu i jejich mezinárodním patronům (USA, resp. arabským zemím) s určitým – byť geopolitickým významem ČR značně limitovaným – potenciálem coby zprostředkovatel v dílčích záležitostech.
- Česká republika by měla podporovat urovnání izraelsko-palestinského konfliktu a vznik nezávislého palestinského státu za splnění nezbytných podmínek vedoucích ke garanci bezpečnosti a integrity Izraele.

BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÁ POLITIKA

Pilířem bezpečnostní politiky České republiky musí být transatlantická vazba postavená na klíčové roli NATO. Problematiku mezinárodního terorismu musí ČR uznávat za vrcholně důležitou nezávisle na míře vlastního ohrožení. Role ČR v boji proti terorismu vychází též ze zahraničněpolitických závazků ČR vůči spojencům.

- V oblasti Evropské bezpečnostní a obranné politiky by ČR měla trvat na udržení mezivládního přístupu, který vyrovnává politickou převahu velkých evropských států.
- Z terorismu nelze učinit dominantní téma ve vztazích ke státům blízkovýchodního regionu. Boj proti terorismu je třeba odideologizovat.
- Česká republika by měla podporovat spolupráci mezi EU a USA při budování atlantické vnitřní bezpečnosti. Ta musí spočívat v podpoře společných bezpečnostních programů (zejména v oblasti boje proti terorismu) a v budování těsnější sítě vazeb na úrovni výkonných a zpravodajských složek.

- Česká diplomacie by se měla aktivně účastnit debaty vedoucí ke vzniku jednotné energetické politiky zemí EU. Jaderná energie by měla být v tomto kontextu považována za alternativu energetické závislosti na Rusku.
- Česká republika se musí zaměřit na diverzifikaci svých dodavatelů strategických surovin, zvláště plynu a ropy. Je třeba podporovat vytváření alternativních cest importu plynu a ropy z kaspického regionu. Také z tohoto strategického důvodu je třeba udržovat úzké spojenecké vazby s Tureckem a mít zájem na jeho přibližování k Evropské unii.
- Česko musí rovněž podporovat (především daňovou politikou) technologie umožňující energetické úspory a zvyšovat podíl obnovitelných zdrojů na celkové spotřebě energií. Větší energetická soběstačnost sníží závislost na exportu z nestabilních oblastí a česká manévrovací pozice v „ropné diplomacii“ tak bude mnohem větší.
- Česká republika by měla zůstat aktivně zapojena v aktuálních mezinárodních misích s hlavním důrazem na misi na Balkáně. Zároveň by měl být zvýšen počet českých vojáků schopných sloužit v zahraničních misích.
- V zájmu pružnější reakce ČR na potřebu vyslání příslušníků Armády ČR do zahraničních misí by bylo vhodné zvážit zjednodušení komplikovaného mechanismu vyslání jednotek do zahraničí (včetně případných změn Ústavy ČR).
- V rámci Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) by se měla česká diplomacie zaměřit na zvyšování kapacit této organizace v oblastech, v nichž má všeobecně uznávané zkušenosti – jde především o kontrolu demokratických volebních standardů. Naopak by ČR neměla souhlasit s expanzí OBSE do oblastí, které efektivněji vykonávají jiné instituce (např. Rada Evropy).

AZYLOVÁ A MIGRAČNÍ POLITIKA

V roce 2007 se musí Česká republika soustředit na úspěšné dokončení integrace do schengenského systému, aby se mohla k 31. 12. stát jeho součástí. Současně s tím by měla ČR spolu s ostatními zeměmi EU aktivně usilovat o vytvoření bezpečné, avšak zároveň „přátelské“ hranice EU na východě i na jihu.

- V oblasti úpravy mezinárodní ochrany migrantů a azylantů je třeba, aby ČR dbala zájmů skutečných uprchlíků a oddělovala otázky nelegální migrace od specifických otázek ilegálně přicházejících uprchlíků před válečnými konflikty.
- ČR by se měla soustředit na prosazování specifických politik vůči Ukrajině a Moldavsku v oblasti technické pomoci s ochranou hranic, azylových procedur, prevence ilegální migrace a odhalování falešných dokumentů. Tento postup by se měla ČR snažit promítnout i do utváření migrační a azylové politiky Evropské unie a v rámci Evropské politiky sousedství.
- ČR by měla vyhodnotit a zefektivnit program řízené migrační politiky. Také by postupně měla rozšířit počet zemí zařazených do tohoto programu a lépe spolupracovat na jeho realizaci s českými zastupitelskými úřady v dotyčných zemích.
- ČR by měla mezinárodně usilovat o oddělení otázek vízové a azylové problematiky od otázek boje proti ilegální migraci a přeshraniční kriminalitě.
- Urychleně musí být vyřešen problém nelegálního zaměstnávání ukrajinských občanů v ČR. Česká republika musí přijmout taková opatření (včetně změn legislativy), aby byly vytvořeny podmínky pro jejich zaměstnávání legálním způsobem. Orgány činné v trestním řízení by se pak neměly soustředit jen na nelegálně zaměstnané Ukrajince, ale především na jejich zaměstnavatele. Stavební a jiné firmy, které (byť formou subkontraktů) jejich nelegálního postavení zneužívají, by měly být zbaveny možnosti účastnit se výběrových řízení financovaných z prostředků státu a EU.
- Vzhledem ke stárnutí evropské populace by Česká republika měla zaujmout aktivní postoj při vytváření harmonizované politiky legálního přistěhovalectví v EU.
- ČR by měla v oblasti azylové a migrační politiky usilovat o posílení regionální spolupráce a o budování aliancí např. s ostatními zeměmi Visegrádské skupiny či s pobaltskými státy v oblasti výměny informací a zkušeností a sladění strategie v oblasti migračního práva.

- Česká republika by se měla aktivně zapojit do budování prvků společné evropské migrační politiky formou posilování kapacit evropské agentury ochrany hranic (Frontex). Platformou pro českou účast v diskusích o otázkách ilegálního přistěhovalectví bude květnový summit EU-Afrika věnovaný migraci.
- Vláda by měla iniciovat debatu o rozšíření aktivního volebního práva minimálně pro komunální volby na cizince s trvalým pobytem v ČR.

LIDSKÁ PRÁVA

Lidská práva musí i nadále zůstat jednou z hlavních priorit české zahraniční politiky. Česká diplomacie je musí i vzhledem k vlastní historické zkušenosti považovat za univerzální a nemůže od nich ani v dílčích případech ustupovat.

- Transformační spolupráce má smysl a účinnost coby nástroj zahraniční politiky jen tam, kde je efektivní a kde lze dosáhnout reálných změn. Zohledněny by měly být i politické zájmy ČR vůči danému regionu a dosažitelný synergický efekt. Na základě těchto kritérií je nutné přehodnotit dosavadní výběr cílových zemí, zejména v případě české transformační pomoci Barmě. Naopak lze zvážit potenciál transformační pomoci územím pod Palestinskou samosprávou.
- Ratifikaci Římského statutu je třeba, zejména s ohledem na faktické zahájení činnosti Mezinárodního trestního tribunálu, vnímat jako krátkodobou prioritu české zahraniční politiky, a to zejména na půdě Parlamentu ČR. Jakákoliv příští úprava Ústavy ČR musí vzít v potaz nutnost Římský status ratifikovat v souladu s právním řádem ČR.
- Podpora opozice v prioritních zemích české transformační spolupráce (Bělorusko, Moldavsko, Kuba a další) musí být účinně cílena na podporu aktivních složek občanské společnosti a na rozvoj nezávislých médií. Je rovněž třeba, aby ČR našla způsob efektivnější přímé finanční a materiální podpory demokratických sil v těchto zemích.
- ČR by se měla aktivně podílet na vzniku Evropskou unií financované nadace na podporu demokracie, evropské obdoby americké National Endowment for

Democracy (NED). Ta by měla především cíleně podporovat demokratizační aktivity nevládních organizací a nezávislých médií.

- ČR by měla důrazně zvážit své setrvání v nově ustavené Radě OSN pro lidská práva, pokud se potvrdí narůstající obavy o její věrohodnost. Členství Kuby, Číny a dalších zemí vážně porušujících lidská a občanská práva v tomto orgánu je popřením smyslu reformy OSN v oblasti ochrany lidských práv. Členství v takovém orgánu by diskreditovalo úsilí ČR v oblasti prosazování lidských práv.
- V případě Kuby by se ČR měla zasazovat o zavedení obdobných sankcí, jaké zavedla EU na jaře 2006 vůči Bělorusku. Česká diplomacie, která se v otázce Kuby dlouhodobě angažuje, by měla na evropské scéně stejně důsledně intervenovat i ve prospěch obyvatel dalších nedemokratických zemí.
- Česká republika by měla zdůrazňovat význam Rady Evropy a jejích mechanismů v kodifikaci a ochraně lidských práv. Rada Evropy by měla pomáhat v implementaci regionálních mechanismů ochrany lidských práv jiným zemím formou technické asistence.
- Česká republika angažující se na poli lidských práv by měla být v EU slyšet v diskusi o právech zaměstnanců v rozvojových zemích, jejichž porušování umožňuje čínským i zahraničním společnostem vyrábět v Číně levné spotřební zboží.
- Export zbraní je možné povolovat jen do těch zemí, které neohrožují ČR ani její spojence, nehrozí použitím zbraní v rozporu s mezinárodními standardy o ochraně lidských práv ani nehrozí riziko, že budou zbraně do takovýchto zemí reexportovat.
- Nová formulace podmínek ze strany EU týkajících se případného zrušení zbrojního embarga vůči Číně je z pohledu ČR dostačující. Je třeba trvat na jejich uplatňování zejména z důvodu důvěryhodnosti společné evropské pozice v oblasti lidských práv, ale i z hlediska bezpečnostních zájmů spojenců České republiky.

EKONOMICKÁ DIPLOMACIE

Ekonomická diplomacie musí být považována za mimořádně důležitou součást české zahraniční politiky. V zájmu udržení vysokého přílivu zahraničních investic do ČR je potřebná aktivní role zastupitelských úřadů, například při komunikaci s potenciálními investory.

- Politika podpory exportu musí být aktivně a plnohodnotně vykonávána prostřednictvím MZV ČR ve spolupráci s Ministerstvem průmyslu a obchodu (MPO ČR). Nelze připustit dvojkolejnost českých zájmů – jiné na politické a jiné na ekonomické rovině. Tyto zájmy musí být efektivně sladovány a řízeny MZV ČR.
- Podporu vývozu a posílení obchodní výměny je do budoucna nutné řešit systémověji, tedy intenzivní průběžnou komunikací s exportéry a investory. Podpora selektivně vybraných podniků a organizace konkrétních jednání mohou být realizovány pouze ve výjimečných případech.
- Zájemem ČR je posílení podílu malých a středních firem na vývozu. Rozložení exportu mezi více subjektů vede ke snížení celkové závislosti na malém počtu největších společností. Rovněž jeho struktura by měla být co nejvíce sektorově diverzifikovaná v zájmu stability obchodní bilance při neočekávaných poklesech poptávky.
- MZV ČR a MPO ČR by měly na základě pravidelného sledování struktury poptávky na zahraničních trzích a kapacit českého zahraničního obchodu pružněji směřovat své konkrétní aktivity do oblastí se zvýšeným ekonomickým potenciálem. Souběžným úkolem je aktivní řešení problému nevyrovnané obchodní bilance s některými zeměmi (zejména s Čínou).
- Je potřebné navýšit počty a profesionalizovat kapacity obchodních radů zastupitelských úřadů v zemích mimo EU s výrazným exportním potenciálem pro ČR (např. Čína). Tyto výdaje jsou z hlediska státního rozpočtu nejen nezbytné, ale především dlouhodobě přínosné. Personální i finanční rezervy pro posílení naší ekonomické diplomacie je možno získat teritoriálním přeskupením zastupitelských úřadů.

ROZVOJOVÁ A TRANSFORMAČNÍ SPOLUPRÁCE

Plán zahraniční rozvojové spolupráce ČR na rok 2007 potvrzuje trend mírného navyšování finančních prostředků určených na rozvojovou pomoc i jejich koncentraci do prioritních zemí v souladu s cíli uvedenými v Zásadách zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

- Česká republika by měla po vzoru mnoha jiných zemí EU zřídit vládní a na jednotlivých resortech nezávislou rozvojovou agenturu, která by soustředila v současnosti roztržštěnou organizaci rozvojové pomoci.
- Pro ČR se jeví jako nejvhodnější model, který zavedly např. Belgie, Lucembursko či Rakousko, ve kterém ministerstva zahraničí určují priority rozvojové politiky, zatímco jejich naplňování zajišťuje realizační agentura, především prostřednictvím svých zastoupení v prioritních zemích a ve spolupráci se zastupitelskými úřady.
- Agentura bude muset důkladně přezkoumat české priority v oblasti rozvojové spolupráce s cílem zvýšení efektivity této spolupráce tak, aby lépe odpovídala českým bezpečnostním a ekonomickým zájmům. Pouze princip kulturní či historické vazby je z hlediska určování priorit nedostatečný.
- ČR by měla svou hospodářskou politiku vůči rozvojovým zemím systematicky vázat na podporu demokratizace a bezpečnostní stabilizace.
- ČR by měla postupně navyšovat finanční objemy zahraniční rozvojové pomoci a harmonizovat svou rozvojovou politiku se zásadami prosazovanými OECD a EU. Za tímto účelem je třeba zvýšit příspěvek do oblasti zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS) dle mezinárodního závazku ze současných 0,11 % na 0,33 % hrubého národního produktu do roku 2015.
- V souvislosti se zhoršujícím se zdravotním stavem Fidela Castra musí být Česká republika připravena reagovat na možné změny politické situace na Kubě. MZV by mělo mít připraveny nástroje k podpoře co nejladší politické a ekonomické transformace ostrova, především v oblasti posílení kapacit transformačního vzdělávání nových elit, případně i v sociální a zdravotní oblasti. Je také třeba mít

k dispozici nástroje ekonomické diplomacie, aby mohlo být adekvátně využito potenciálních příležitostí pro české firmy.

- Kvůli efektivnějšímu prosazování svých cílů v oblasti rozvojové politiky by měla ČR usilovat o členství ve Výboru pro rozvojovou pomoc (DAC) OECD.
- Do programu transformační spolupráce by měl být zahrnut region jižního Kavkazu jako celek. Zaměření se na Gruzii do jisté míry kopíruje politiku EU, kde je Gruzie ze tří států regionu největším příjemcem. Zejména Arménie by zasloužila více pozornosti. Je zřejmé, že izolace, ve které se nyní nachází (uzavření hranice s Tureckem a Ázerbajdžánem, neúčast v regionálních projektech), neprospívá regionu jako celku a navíc posiluje arménskou závislost na Rusku.
- Realizace programu transformační spolupráce prokázala jeho opodstatněnost, potřebnost, přínos pro rozvoj občanské společnosti v cílových zemích i pro posilování dobrého jména ČR v zahraničí. Proto by měly být prostředky určené pro tento program výrazně navýšeny. Při realizaci jednotlivých projektů by měl být kladen důraz na to, aby byly uskutečňovány zejména v cílových zemích (nikoliv v ČR) a za co největšího přispění a účasti nevládních organizací a iniciativ z cílových zemí.
- Česko by mělo klást větší důraz na posílení principu partnerství veřejného, nevládního a soukromého sektoru při plánování rozvojových aktivit.

DALŠÍ OTÁZKY

- Česká republika by měla v nejbližší době upřesnit své základní zahraničněpolitické priority. Na tomto základě by následně měla přehodnotit počet a kapacitu svých zastupitelských úřadů. V porovnání s dalšími zeměmi střední Evropy obdobné velikosti a významu (Maďarsko, Rakousko) je naše přítomnost výrazně větší, a to zejména v oblastech vzdálenějším prioritám české zahraniční politiky.
- Je třeba iniciovat podstatné posílení koordinace evropské diplomacie a spolupráce zvláště v zemích, v nichž menší státy nemají a nemohou mít kapacitu zaujímat a prosazovat své konkrétní postoje. V této souvislosti je na místě diskuse o počtu českých zastupitelských úřadů zejména v subsaharské Africe a Latinské

Americ. Vhodnou alternativou při jejich případném snižování by byla kombinovaná diplomatická, hospodářská a konzulární zastoupení provozovaná v součinnosti s partnerskými zeměmi, například ze zemí Visegrádské skupiny.

- Efektivnější práci českých zastupitelských úřadů mohou posílit i změny v kritériích při jejich obsazování. Vybrané pozice na českých zastupitelských úřadech by měly být nabízeny otevřeným způsobem formou veřejných výběrových řízení. Tento princip by umožnil větší flexibilitu a otevřenost české diplomacie vůči lidem se zkušenostmi z mezinárodních organizací, z veřejné správy a ze soukromého a neziskového sektoru.
- Jako klíčová se ukazuje potřeba budovat jednotnou vnější prezentaci ČR za spolupráce všech veřejných institucí koordinovaných centrálně MZV ČR. V rámci této koordinace je vhodné podporovat přeshraniční provázanost prezentace jednotlivých regionů či měst. Zvláště ve střední Evropě by byl tento přístup produktivní.
- Pro plné sjednocení vnější prezentace České republiky je třeba implementovat meziřesortní strategii. MZV by mělo ve spolupráci s ostatními ministerstvy, kraji, obcemi a podnikatelskými subjekty postupně zavádět nejen logo vzešlé z loňské veřejné soutěže, ale i další sjednocené grafické a komunikační prvky do prezentačních materiálů o ČR.
- Také promyšlená kulturní politika směrem do zahraničí se může stát atraktivním doplňkem při realizaci ucelené koncepce propagace České republiky.
- I přes dílčí vývoj nemá MZV ČR koordinovaný přístup k neziskovým organizacím. Cílem jednotného přístupu musí být stanovení funkčních forem a postupů a určení priorit ministerstva v oblasti analytické, vzdělávací a komunikační.
- Analytická činnost MZV ČR by měla být přehodnocena tak, aby ke státem investovaným veřejným prostředkům měly vnější subjekty rovný a otevřený přístup. Většinu programové činnosti by mělo MZV ČR vykonávat samostatně, ostatní – zejména dlouhodobou analytickou práci – mohou lépe a efektivněji vykonávat plně nezávislé externí instituce, které zároveň zajistí potřebný kritický odstup.

- Světový summit 2005 nenaplnil očekávání v otázce hlubší institucionální reformy OSN, která byla jednou z hlavních snah bývalého generálního tajemníka Kofiho Annana. Zvýšení efektivnosti práce OSN v oblasti globální bezpečnosti, trvale udržitelného rozvoje a boje proti chudobě je v dlouhodobém zájmu České republiky. Česká zahraniční politika by tudíž měla využít dostupných i potenciálních nástrojů – předně předsednictví v Radě EU a možné místo nestálého člena Rady bezpečnosti OSN, ale i své pozice na mnoha dalších platformách – k zintenzivnění debaty o reformě OSN.
- Česká republika by měla přizpůsobit své priority v oblasti hospodářského rozvoje rostoucímu významu ochrany životního prostředí a zaujmout vstřícné stanovisko ke snížení množství emisních povolenek prosazovanému Evropskou komisí. Evropská komise již vyslala signál, že pro druhé obchodovací období (2008 – 2012) povolené emisní kvóty sníží. Česká republika by měla v této souvislosti výrazně přehodnotit své dosud vznášené požadavky na povolenky na 102 miliónů tun CO₂, které podstatně překračují potřeby českého průmyslu. Je tedy zřejmé, že české firmy hodlají hlavně vydělávat na prodeji povolenek, což by vláda neměla připustit, protože to není primárním cílem Kjótského protokolu.
- Případný vznik koalice zemí požadujících zachování současných, nadměrných limitů emisních v rámci EU by byl značně kontraproduktivní; na země, které se v současné době takto profilují (např. Slovensko a Lotyšsko), je naopak nutné vyvíjet tlak směřující k přehodnocení těchto pozic.
- Marginální, přesto možná přelomové, vítězství Japonska na 58. výročním zasedání Mezinárodní velrybářské komise musí být základem pro upevnění skupiny odpůrců lovu velryb, jíž je Česká republika aktivním členem. Účast na tomto procesu je vhodná spíše pro obecné posílení naší diplomatické pozice v jiných otázkách.

